שוק העבודה
ניהול, קריירה וטכנולוגיה

כל מה שצריך לדעת על אבטלה, חל"ת ופיטורים

האם המעבר מחל"ת לפיטורים הוא אוטומטי • איך משנים תנאי העסקה • והאם ימי החל"ת מנוכים מהזכאות השנתית לדמי אבטלה • תוכנית עבודה: סדרת שידורי לייב של "גלובס" / דפנה ברמלי גולן וקרן קירש

← בשבועות הקרובים נשדר מדי יום ראשון וחמישי סדרת מפגשים בנושאי ניהול, קריירה וטכנולוגיה באתר ובעמוד הפייסבוק של "גלובס". מטרת המפגשים היא לסייע לעובדים ולמעסיקים לנווט במים הסוערים של המשבר, שהוסיף לשוק העבודה יותר ממיליון מובטלים ומציב בפני מעסיקים אתגרים ניהוליים חדשים. בכל מפגש ננסה לענות על השאלות שמציבים האתגרים האלה בעזרת פאנל של מומחיות ומומחים.

עו"ד נעמה שבתאי בכר

עו"ד סיגל פעיל

אורנה ורקוביצקי

כנרת רוזנבלום

מתי חל"ת הופכת לפיטורים?

עו"ד סיגל פעיל, מומחית למשפט העבודה האישי והקיבוצי: "חל"ת לא יכולה להפוך לפיטורים, אלא אם כן המעסיק מחליט לפטר, ובשביל לפטר הוא צריך לערוך שימוע – לשלוח זימון לשימוע, לכתוב הנמקה. השימוע יכול להיות גם בזום או בכתב, אבל צריך לתת לעובד להתייחס לאפשרות הפיטורים. צריך גם לתת לו תלוש שכר ושאר הזכויות המגיעות לו. למעשה, הוא חוזר לעבודה ואז מפוטר".

עו"ד נעמה שבתאי בכר, מומחית בייעוץ מעסיקים: "אני לא חושבת שיש חובה להחזיר לעבודה ורק אז להגיע תהליך פיטורים. בעידן הקורונה, כשאנחנו מגיעים לקצה של תקופת החל"ת, המעסיק יכול להודיע לעובד שיש כוונה לפטרו ולתת לו להשמיע את עמדתו כשהוא עדיין בחל"ת. במקום שבו העסק הולך לקראת סגירה, להתחיל לזמן מאות עובדים לשימוע, כשאין להם באמת מה להגיד, זאת עבורה בעיניי״. לכן אנחנו טיפה מגמישים את הכללים".

האם מעסיק יכול לשנות את תנאי ההעסקה של העובד?

שבתאי בכר: "למעסיקים שהיקף הפעילות שלהם נפגע יש שתי אלטרנטיבות, ושתיהן גרועות: האחת אומרת לפטר חלק מהעובדים ואת הנותרים להשאיר באותם תנאים, והאחרת אומרת לפגוע בכל העובדים באופן אחיד על ידי קיצוץ רוחבי, בשכר או במשרה. ההבדל בין החלופות הוא שבמקרה של פיטורים, מדובר בהחלטה חד-צדדית של המעסיק, במקרה של קיצוץ, זה כבר טעון הסכמה של העובד. אי אפשר לשנות את תנאי ההעסקה ללא הסכמתו. אם הוא לא מסכים, אפשר לעבור לערוץ של פיטורים".

האם על מעסיק להתחשב בעובדים שלא יכולים להגיע?

שבתאי בכר: "זה בדיוק כמו בימים שקרמו לקורונה, כשהיה לנו חופש גדול. או שזו חופשה על חשבון העובד, או שהם מגיעים להסכם עם המעסיק על צמצום היקף המשרה".

פעיל: "אין חובה חוקית למעסיק לספוג את זה, אבל אני ממליצה למעסיקים להתחשב ככל האפשר, כי זה ברוך ענק. לא להשאיר את העובד חשוף כאילו זה חופש גדול. כל עוד אין פתרון, המדינה צריכה לפתור את זה, בפיצוי כלשהו למעסיק או לעובד".

מה המדיניות לגבי פיטורים בהיריון?

שבתאי בכר: "מעסיקים עדיין צריכים לקבל אישור מהממונה על עבודת נשים במשרד העבודה והם צריכים להיערך לזה מבחינת הלו"ז כי התהליך לוקח זמן".

האם ימי החל"ת מנוכים לעובד מהזכאות השנתית לדמי אבטלה?

אורנה ורקוביצקי, ממונה בכירה לשת קצבאות בכירות הלאומי: "לצערי, כן. היינו רוצים לתקן תיקון חקיקה שהימים האלה לא יימנו במניין הימים של זכאות לאבטלה, מאחר שהמצב הזה נכפה עליהם. הם לא פוטרו ולא באמת יכלו לחפש עבודה. זה לא מצב של אבטלה אמיתית".

האם כל התביעות לדמי אבטלה טופלו?

"קיבלנו מעל ל־900 אלף תביעות לדמי אבטלה בתוך חודש וחצי, לעומת 18 אלף שהיינו רגילים לקבל בחודש. סיימנו לטפל בקרוב לשני שלישים. בימים הקרובים אנחנו נכנסים להילוך לטפל ביתרה. מי שלא נספיק, ניתן לו מקדמה בגובה שקרוב לחישוב דמי האבטלה האמיתיים".

האם יש אפשרות לחל"ת גמיש?

"אנחנו מאוד רוצים את זה. יש לנו רשימה של תיקונים שמתאימים למשבר שאנחנו רוצים להעביר. לא כל מעסיק יכול להחזיר עובד ברצף מעכשיו עד הודעה חדשה. יש מקומות שיכולים להחזיר חלקית. אנחנו חושבים שצריך לאפשר מצב שבו על חלק מהימים משולם שכר ועל חלקם דמי אבטלה. זה צריך לעבור במסגרת חקיקה".

כמה חזרו עד כה מהחל"ת?

"עד עכשיו הודיעו לנו על 70 אלף, ואני מקווה שבכל יום נראה יותר עובדים שחוזרים, אבל ייקח הרבה זמן עד שנחזור לרמות האבטלה שהיו לפני המשבר". ●

כלי עבודה

3 כללים למנהלים בהליך פיטורים

1. הגיעו מוכנים. לפיטורים צריך להיות רציונל ברור, והארגון צריך לדעת להסביר לעצמו מדוע אין ברירה אלא לפטר, איך זה משתלב בכיוון שאליו הארגון הולך בעתיד.

2. פנו זמן. תנו מקום לאירוע הזה ותהיו בני אדם, למען המפוטר ולמען הסביבה. גלו אמפתיה והכלה.

3. תפקו תמיכה לעובד שפוטר. בדקו מי מלווה אותו, מי מתקשר אליו יום אחרי הפיטורים. זה יכול להיות מישהו אחר מהמנהל שמסר את הודעת הפיטורים, כי קשה לבצע את כל התפקידים יחד, אבל הארגון צריך לדעת מה עומד לקראת עם העובד אחרי הפיטורים ולספק לו תמיכות. יש ארגונים שנותנים ליווי, אפשרויות של הסכה מקצועית. מדובר בעלויות שהן לא בשמים, וזה חשוב גם לעובד וגם לארגון.

● כנרת רוזנבלום,
יועצת ארגונית וסופרת

שידורי לייב בפייסבוק
ובאתר "גלובס"
מדי יום ראשון וחמישי, 9:30

פרופ' גיא מונדלק

איך משיגים ביטחון סוציאלי גם לעצמאים?

פרופ' גיא מונדלק, ראש החוג ללימודי עבודה באוניברסיטת תל אביב: "זאת תקופה של התנסות. הקורונה דחפה את כלל המשקים בעולם לקראת עתיד שנחזה כבר כמה שנים בדוחות של גופים בינלאומיים כמו הבנק הלאומי, OECD וארגון העבודה העולמי, שמספרים שעתיד עולם העבודה יורכב משכירים אבל גם מהרבה אנשים שעבודתם תוחלף על ידי כלים טכנולוגיים ומפריילאנסרים, קבלנים עצמאים שהם לאו דווקא מעסיקים.

"כל המורל של דיני עבודה וביטחון סוציאלי חושב על עובד שיש לו מעסיק והמדינה משתתפת בתוך המשולש הזה. אבל המשולש הזה התפורר. חלק מההתפוררות היה כדי לחסוך בתשלום דמי אבטלה, ביטוח לאומי, פנסיה, ימי מחלה. עכשיו אנחנו רואים את המחיר החברתי של זה. בהרבה מדינות, גם בישראל זה קורה בקטן, שואלים עכשיו האם וכיצד להשוות את הזכויות של העובדים שאינם מסווגים כעובדים.

"חוץ מדמי אבטלה, יש זכויות נוספות כמו ימי מחלה. עצמאים, שרבים מהם לא משתכרים המון, לא ייקחו ימי מחלה ולא ייצאו לחופשה מחשש לפגיעה בפרנסה. אם כל אחד צריך לשלם מע"מ על שירות שהוא מקבל מעצמאי, אפשר לשלם 5% על כל דקה או חמש דקות או שעה שאתה מקבל מנותן שירותים לקרן חופשה שנתית, ימי מחלה והכשרה מקצועית. אפשר לחשוב מחוץ לקופסה. העתיד שלנו, שכבר נמצא כאן, אומר שנעבוד בהמון תצורות של העסוקה ואנחנו צריכים לצבור את הזכויות הסוציאליות האלה". ●

איור: Shutterstock / אס.אן.פי הראיה הבינלאומית, אלקטרוניקה, מדע

חדשות

הגרף היומי

המדינה תחסוך 850 מיליון שקל בשנה אם עובדי המגזר הציבורי יעברו לעבוד מהבית

כך קובע דוח חדש שהוזמן על ידי משרדי הגנת הסביבה והתחבורה • מחברי הדוח מעריכים שהמהלך יוביל לעלייה בפריון ויצמצם את פקקי התנועה • החסמים שמעכבים את המהלך: המעסיקים מעדיפים לפקח על השכירים והעובדים לא רוצים לוותר על פינת הקפה

מאת עמירם ברקת

בלעדי האם משבר הקורונה, שאילץ מיליוני עובדים לעבור מהבית, תרם או הזיק למאמץ לקדם עבודה מרחוק? הרושם הכללי הוא שהמשבר יאיץ את התהליך, אך דווקא בקרב המומחים נשמעים קולות המביעים ספק.

צוות מומחים, שחיבר דוח מיוחד על עבודה מהבית בהזמנת משרדי הגנת הסביבה והתחבורה, צופה אפשרות שהמשבר יביא דווקא להאטה במגמת המעבר לעבודה מהבית, בגלל התנגדות גוברת מצד מעסיקים ועובדים שלא היו מרוצים מהניסוי העניקי שנערך בחודשים האחרונים, וזאת למרות העובדה ש"הניסוי" נערך בתנאים גרועים כמו השבתת מערכת החינוך ואילוצים נוספים, שהפריעו והקשו על על העובדים לעבוד מרחוק.

"העמדה השלטת ביחס לאפשרות של מעבר חלקי או מלא לעבודה מרחוק שליילית אצל חלק גדול מהמעסיקים במגזר", מציינים המומחים בנספח מיוחד שצירפו לדוח במהלך המשבר. "הסיבות לכך היו בעיקר הקושי לפקח על אופן ניצול זמן העבודה על ידי העובדים והחשש מפגיעה בפרודוקטיביות שלהם". לא רק המעסיקים, גם חלק מהעובדים "העדיפו שלא לעבור מהבית אלא להגיע פיזית למקום העבודה ולהשתתף בהווי הארגוני וביחסים החברתיים עם עמיתיהם".

החשש בעקבות המשבר, הוא מקבוצת המעסיקים והעובדים שאינם מרוצים מהניסיון של עבודה מרחוק, אם בשל ירידה בפרודוקטיביות ואם בשל הערבוב המוגבר שנוצר בין תחומי החיים. "ייתכן שקבוצה זאת תפתח גישה שליילית כלפי הטכמעה עתידית של עבודה מרחוק בארגון", כותבים המומחים, "אף על פי שהתנאים במצב החירום שונים מהתנאים בשגרה, כאשר מערכת החינוך פועלת והסחות הדעת בבית מצטצמצמות".

"חלל מתאים לעבודה"

את החששות שלהם מעלים המומחים במסגרת דוח מיוחד שיוגש בקרוב למממשלה וימליץ על תוכנית לאומית לעידוד עבודה מרחוק. ההמלצה המרכזית היא לעודד עבודה ממרכזי תעסוקה שכונתיים או אזוריים ולא מהבית עצמו. וזאת, כדי "לצמצם את החשש משהפעת הסחות הדעת במרחב הביתי על תפוקת העובדים". עבודה במרחב הביתי תתאפשר, לפי ההמלצות, רק במקרים שבהם יהיה "חלל המתאים לעבודה מהבית".

כחלק מהמעבר לפתיחה של מרכזי תעסוקה, כולל הדוח המלצה לרשויות התכנון לשלב מרכזי עבודה מרחוק בתכנון של שכונות, בתכנון של מרכזי תחבורה משולבים ובפיתוח של יישובים באזורי הפריפריה.

את הדוח כתבה רעדת מומחים שהקימה האגודה הישראלית לאקולוגיה ולמדעי הסביבה, בהזמנת המשרד להגנת הסביבה ומשרד התחבורה והבטיחות בדרכים. אנשי מקצוע בתחומי התחבורה וניהול הגודש, ייהום האוויר, ושוק העבודה הישראלי, גורמי ממשלה ושלטון מקומי השתתפו בתהליך הכנת הדוח. לדבריהם, זהו דיון מקצועי מעמיק ראשון מסוגו שנערך בפורום כזה ביתרונות והסחסורנות של עבודה מהבית ובמריניות ממשלתית רצויה.

בשורה התחתונה כותבים המומחים, בהתבסס על דוחות קודמים, כי הרחבת העבודה מרחוק ל־800 אלף עובדי המגזר הציבורי עשויה לחסוך למשק 0 מיליון שקל נטו בשנה.

הנתונים הלא מאוד מעודכנים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מצביעים על־כך ששיעור העובדים מרחוק בישראל נמצא במגמת עלייה. 3.4% מהעובדים בישראל עובדים מהבית, על־פי הסקר החברתי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לשנת 2016. ב־2008 עבדו מהבית 2.8% מהעובדים וב־1995 רק 2.6%.

מעט עובדים מהבית

הנתונים האלה ממקמים את ישראל במחצית הנמוכה של מדינות אירופה בשיעור העבודה מהבית: מוביליות את הטבלה הולנד ופינלנד עם שיעור עבודה מהבית של לא פחות מ־14%. ישראל ממוקמת אחרי איטליה (עם 3.6%) ולפני מדינות מזרח אירופאיות, טורקיה ויון. בארה"ב מעודד הממשל הפדרלי כבר מספר שנים עבודה מהבית וכ־20% מעובדי הממשל עובדים יום אחד בשבוע לפחות מביתם.

כפי שגילו המורים במשבר הקורונה, הסכמי השכר בשירות הציבורי אינם מאפשרים עבודה מרחוק באופן גורף, ללא התחשבות באופי התפקיד ובמידת התאמתו לעבודה מרחוק.

כחריג לכלל הזה הוחל ב־2012 בפיילוט מצומצם בהיקפו כשרשות הפטנטים במשרד המשפטים החלה להעסיק בוחני פטנטים מרחוק, במטרה לשפר את יכולתה לגייס עובדים לתפקיד זה. "לאור תוצאות חיוביות של הפיילוט הוחלט שם ב־2014 למסד עבודה מרחוק כהסדר העסקה קבוע, מהלך שיכול לשמש חקר מקרה לעבודה מרחוק בשירות הציבורי", נכתב בדוח.

למרות שהם מציינים כי עבודה מרחוק יוצרת אתגרים לא מעטים מבחינה ניהולית, טכנולוגית, חברתית ואפילו פסיכולוגית, קובעים המומחים כי "עבודה מרחוק מגדילה את שביעות הרצון של העובדים ממקום עבודתם והודות לכך מגדילה את פריון העבודה, מקלה על גיוס עובדים חדשים, מורידה את קצב תחלופת העובדים ומקטינה את עלויות העבודה. עבודה מרחוק יכולה גם לקדם שוויון הזדמנות ושיפור ברווחה חברתית ולהנגיש את מקומות העבודה לאוכלוסיות נוספות".

רק פוטנציאל לחיסכון

תועלת נוספת של עבודה מרחוק אמורה להיו ברמת המקרו. למשל, "חיסכון בעלויות חיצוניות מנסועה ובעלויות נדל"ן, חשמל וחניה, העלאת הפרודוקטיביות וזיהום הפריפריה ואוכלוסיות מוחלשות", כותבים המומחים, "מבדיקת עלות־תועלת של יישום עבודה מרחוק בקרב עובדי שירות המדינה, עלה כי צפויה תועלת נטו של כ־80 מיליון שקל נטו בשנה. הרחבת העבודה מהבית לכלל עובדי המגזר הציבורי, צפויה להעלות דרמטית את התועלת הפוטנציאלית".

השימוש במילה פוטנציאל אינו מקרי כפי שמרגים המקרה של הגורמים בכבישים. לפי הערכות באוצר, הנזק הכולל הנגרם כיום למשק בשל הגודש בכבישים עומד על 35 מיליארד שקל בשנה, והוא צפוי להאמיר בשנים הבאות ולהגיע ל־74 מיליארד שנה ב־2030 ול־100 מיליארד ב־2040. וזאת, בלי לציין את ההשפעות הסביבתיות של ענף התחבורה, ובהן זיהום האוויר, פליטת גזי חממה, מטרדי רעש ופגיעה בבתי גידול של צמחים ובעלי חיים כתוצאה מהרחבת התשתיות.

אבל, האם עבודה מרחוק תפחית את הגודש בכבישים? "על פניו, לעבודה מרחוק אמורה להיות השפעה חיובית על הגודש בכבישים, אם תתממש הנחנה כי עבודה מרחוק רייתר את הצורך של חלק מהיוממים לבצע נסיעות בשעות השיא", כותבים החוקרים, אך מציינים כי ההיאש עלול להתפוגג אם אוכלוסיות אחרות יבקשו לנצל את הכבישים הפנויים ויגבירו את השימוש שלהם ברכב פרטי – או אם העובדים מהבית עצמם יגבירו שימוש ברכב למטרות אחרות. ●

הישראלים לא רוצים לעבוד מהבית שיעור העבודה מהבית בקרב מועסקים, ישראל מול מדינות נבחרות באירופה, 2019

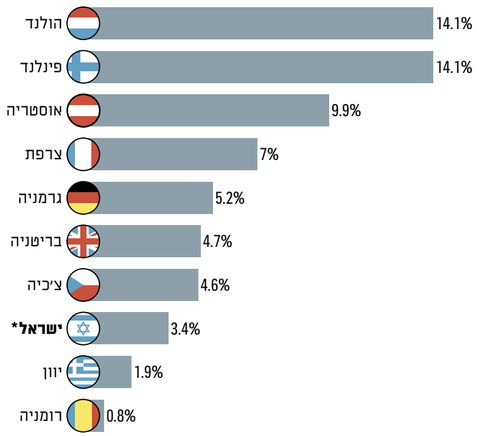

*נכון ל־2016 מקור: Eurostat

לא נוסעים וחוסכים למדינה תועלת נטו של עבודה מהבית בשירות המדינה, במיליוני שקלים

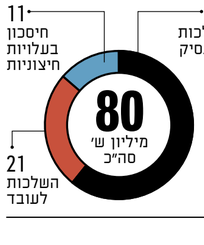

מחברי הדוח מציינים כי "עבודה מרחוק מגדילה את שביעות הרצון של העובדים ממקום עבודתם והודות לכך מגדילה את פריון העבודה, מקלה על גיוס עובדים חדשים ומורידה את קצב תחלופת העובדים"

לא רק המעסיקים חוששים מהמצב. לטענת הדוח, גם חלק מהעובדים "העדיפו שלא לעבוד מהבית אלא להגיע פיזית למקום העבודה ולהשתתף בהווי הארגוני וביחסים החברתיים עם עמיתיהם"